

Ang Imahe ng mga Macabebe
sa mga Litrato ng American Mass Media
(1899-1901)

Florentino A. Iniego, Jr.

ABSTRACT

This paper analyzes the image of the Macabebes in the photos published in American mass media during the early years of the Filipino-American War. The town of *Macabebe* (“bordering riverbanks”) in Pampanga is one of the oldest pre-colonial towns in Central Luzon. The Macabebes heroically resisted initial attempts of colonization by the forces of Miguel Lopez de Legazpi in 1571. But later on they faithfully served the Spanish colonizers for more than three centuries. When the Spanish forces fell in Pampanga, they switched loyalties to the American imperialists in 1899. Called “Little Macs,” they were mobilized by General Frederick Funston in a covert mission that resulted in the arrest of General Emilio Aguinaldo in Palanan, Isabela on 23 March 1901.

The American imperialists have succeeded in legitimizing their control of the Philippines through the visual and textual messages conveyed by photographs, captions and narratives about the Macabebes. They created distorted notions and negative stereotyping of the Macabebes as “traitors,” “mercenaries,” and “dog-blooded,” which settled in the historical consciousness of Kapampangans and Filipinos. This “fake lore,” that was inscribed in the oral and written literature down to the folk consciousness of the Filipinos should be countered and clarified toward a just reading, writing and teaching of history.

May ilang impormasyon sa kasaysayan na karaniwang nagsisimula sa isang paimbabaw na konsepto at impresyon. Sa madaling salita, isang haka-haka o retorikal na konstruksyon. Ngunit kapag maraming beses itong nababanggit sa kasaysayan—oral, nakasulat at biswal—ito ay tila nagiging isang katotohanan. Sa ganitong proseso binubuo ang mga mito na

kinulapulan ng mga liris na pangangatwiran—nagsisimula sa isang kasinungalingan, susundan ng kalahating pagpapatotoo at iigpaw tungo sa isang konklusyon.

Sa paglaganap ng naturang mga haka-haka, napakahalaga ng papel ng mga manunulat at historyador upang imbestigahan ang mga mysteryong nakapaloob dito. Kailangang maibukod ang ipa ng kabalintunaan upang lumitaw ang butil ng katotohanan. Ngunit sa kasamaang palad, kapag walang nagtangkang magwasto sa mga kasinungalingang ito, nagsisilbi itong tagabulag (“blindlers”) sa pananaw at bisyon mismo ng mga manunulat at historyador. Para tayong nakasakay sa kalesa, lulan ng kabayong naka-antipara ang dalawang mata, na ginigiyahan ng kutserong naglulubid ng mga kuwento sa kanyang pasahero. Sa balighong representasyong ito nalilikha ang isang bangungot na ipinapamana ng mga yumacng henerasyon sa isipan ng mga nabubuhay ngayon.

Napakaraming daluyan na ginagamit upang itanghal ang mga mito ukol sa identidad ng mga Filipino. Sa papel na ito pagtutuunan ng imbestigasyon ang medium ng litrato. At ang subjek ay ang mga litratong kuha ng *American mass media* sa mga mamamayan ng Macabebe, Pampanga mula 1899 hanggang 1901—ang kaigtingan ng Digmaang Filipino-Amerikano.

Sa hugis ng post-kolonyalistang lapit sa kasaysayan, naniniindigan ang papel na ito na may sinadyang isinantabing diskurso ang imperyalistang proyekto ng Estados Unidos (EU) sa Pilipinas. Hir di lamang interesado ang imperyalismo sa pagkakamal ng teritoryal, ekonomikal at pulitikal na kontrol sa Pilipinas. Manapa, nais din nilang makontrol ang mga diskursong nagnahanap ng mapagpalayang katwiran laban sa kanilang kasinungalingan sa kasaysayan. Mailalatag ang lapit na ito sa mga sumusunod na pahayag:

(post-colonialism)...challenges the colonizing and imperialist tendencies manifest in discursive practices of “first world” countries in their constructions and representations of the subjects of “third world” countries and/or racially oppressed peoples of the world (Butler 24-25).¹

The new approach to imperialism should explore how such diverse entities cohere, fragment, and change in relation to one another and to ideologies of nationhood through the crucible of international relations, and how, conversely, imperialism as a political or economic process abroad is inseparable from social relations and cultural discourse of race, gender, ethnicity and class (Shaw 14).²

Maging ang pagdi-display sa mga Filipino sa pamamagitan ng litrato ay dapat busiitin. At ito naman ang pinaksa ni Benito Vergara sa kanyang aklat na *Displaying Filipinos*. Ayon sa kanya:

I will agree that the reproductibility of the photographs, augmented by mass circulation in journal and travel memoirs, shaped stereotyped images of the Philippines and Filipinos. The standard representation of Filipinos, predicated on inferiority, an unmanageable heterogeneity of people, and the presumed incapacity for self-rule, contributed to the legitimation of the American colonial occupation in the Philippines (4)

Sa tanglaw ng naturang mga pahayag, naninindigan ang papel na sa pamamagitan ng biswal at tekstwal na mensaheng ipinapaabot ng mga litrato ukol sa mga Macabebe, nagtagumpay ang imperyalismong EU sa lehitimasyon ng kanyang kontrol sa Pilipinas. At ang malupit dito nagamit, naisantabi, napipi, at tuluyang nawalan ng puwang na maka-pagpaliwanag ang mga Macabebe laban sa mga negatibong isteryutipong bansag sa kanilang naging responsibilidad sa kasaysayan. Dahil dito lumaganap ang mga tiwaling kuwento (“faklore”) sa naratibo ng kaalamang bayan (“folklore”) na isinaksak at ibinaon sa kamalayan ng mga Filipino. Nararapat lamang na tunggaliin at bigyang-liwanag ang mga ito tungo sa makatarungang pagbabasa, pagsusulat at pagtuturo ng kasaysayan.

Ang Litrato, ang Realidad at ang Katotohanan

Malaki ang kinalaman ng litrato sa pagbubuo ng imahe ng mga bagay, tao at pangyayari sa lipunan. Maaaring ito ay obhetibong representasyon ng katayuan at katangian ng isang subjek. At sa isang

banda, maaaring ito ay lehitimasyon ng interes o ideolohiyang nais ipahiwatig ng sinumang nagpopokus sa lente ng kamera.

Sa pagbibigay daan sa “kodak zone” at sa pagputok ng digmaang Filipino-Amerikano noong 1899, bumulaga sa pandaigdigang media ang larawan ng mga Filipino. Sari-saring imane at impresyon ang nalikha sa mga Filipino kalakip ng mga artikulo sa magasin, aklat pangkasaysayan, *memoirs*, *travel guidebooks*, antropolohikal na pananaliksik, koleksyon ng mga liham, talaarawan, *postcards*, at mga opisyal na dokumento ng kolonyal na pamahalaan (Vergara 1-5).

Nariyang ilarawan sa isang “official guide and handbook” ng mga Amerikano ang mga Filipino sa ganitong deskripsyon: Diumano ang mga Bisaya ang siyang pinakamarami (“numerous”) sa populasyon, ang mga Tagalog ang alerto sa politika (“alert politically”) at ang mga Ilokano ay mga manlalakbay (“travellers”). Inilarawan naman ang mga Kapampangan na nagtataglay ng relatibong mataas na antas ng sibilisasyon (“relative’y high civilization”) at partikular na tinukoy ang mga Macabebe, bilang mga sundalo (“soldiers”) na nagtataglay ng malakas na katangiang militar (“a strong military spirit”) (Arnold 14).

Tila simple, nyutral at “harmless” na deskripsyon. Ngunit inisyal na hakbang ito tungo sa pagtatatak ng istandardisadong katangian ng mga Filipino noon; labuna kapag nakatabi ang mga ito sa litrato. Ano ngayon ang relasyon ng litrato sa pagsasalaysay ng katotohanan at realidad?

Unahin natin ang papel ng litratista. Sa taglay niyang “privilege of sight,” malayang naipopokus ng litratista ang lente ng kamera ayon sa kanyang sariling punto-de-bista. Ilang konsiderasyon na nakakaapekto sa anggulo ng kanyang pagsipat ay ang kanyang teknikal na abilidad, ang manipulasyon ng liwanag, estetikong sensibilidad, ang kanyang sosyal at pulitikal na oryentasyon at maging ang pagpapahalaga sa buhay (Sotiriou 30).

Matapos makuba ang larawan at mai-*rewind* ang *film*, ang pagdistansya ng litratista sa yugto ng pagdedevelop ng negatibo ay

nagbabawas sa posibilidad ng manipulasyon. Ang distansyang ito ay bunga ng pagpapaubaya sa teknolohiyang kailangan upang maidevelop ang negatibo. Dahil dito walang gatol na naikikintal ang awtoridad ng mensaheng nais ilakip ng litratista. Kaya kung ano ang resulta na nadevelop mula sa negatibo iyon ang totoo; iyon ang repleksyon ng realidad (Vergara 8-9).

Ang paglalakip ng tekstwal na kapsyon ay isang paraan ng ilustrasyon sa litrato. Ngunit isa rin itong hakbang upang igiit ang “preconstructed meaning” o paglalakip ng distorsyon sa mensahe ng litrato.³ Dahil dito nababaligtad ang awtoridad ng litrato na siyang dapat maging batayan ng interpretasyon. Sa halip, ang teksto ng kapsyon ang nagpapatotoo (“realized”) sa litrato at hindi mismo ang larawang-kuha nito (Vergara 11-12).

Napakaimportante ng imahe ng litrato bilang *reproduction* at *recreation* ng mga pangyayari sa lipunan. Ito ay isang “direktang testimonya” ng mga sitwasyong ginagalawan ng mga tao sa isang lipunan kapag naipresenta sa publiko ang resulta ng negatibo. Idinagdag ni Arthur Asa Berger na bilang isang paraan ng pagtingin (“way of seeing”),

It is an appearance, or a set of appearances, which has been detached from the place and time in which it first made its appearance and preserved—for a few moments or a few centuries... a direct testimony about the world which surrounded people at other times (Sotiriou 30).

Ano naman ang epekto at interpretasyon dito ng isang tagapanood? Ayon kay Berger, kung ano ang nakikita at nagging pagpapakahulugan sa isang litrato, ito ay repleksyon din naman ng nalalaman/kaalaman (“what he/she knows”), pinaniniwalaan (“what he/she believes”) at paniniwala (“belief”) ng iridibidwal (Sotiriou 19). Manapa, ang litrato ay nagsisilbing “certificate of presence” ng sinumang tumitingin dito. Ayon naman kay Vergara:

The photograph does not merely illustrate or represent, but also authenticates. The viewers willingness to ascribe truth

to the photograph lies not just in the equivalence of visions, but also in the certainty of presence. The articulation of truth within the photograph can also be seen in contrast with print: the mere reading about a fact in print does not completely confirm reality, but seeing the fact captured in a photograph makes it seem even more “real” (8).

Kaya mula sa pagsipat ng litratista, pagdevelop sa negatibo, paglalakip ng kapsyon, presentasyon sa publiko at hanggang sa interpretasyon at pagpapakahulugan ng mga *viewer* dito—naitatampok at naiprepreseba ang isang sandali ng isang panahon. Ngunit ang litrato ay hindi lamang simple at ryutral na repleksyon ng realidad at katotohanan. Sa madaling salita, naapektuhan ng litrato ang representasyon ng realidad at katotohanan—isa lamang itong imahe at bersyon ng obhetibong sitwasyon. At ito rin ay refraksyon at distorsyon ng katotohanang lumalaganap at tinatanggap ng lipuran sa isang yugto ng kasaysayan.

Ang Pilipinas Bilang “Wonderland”

Ano ang realidad uko sa Pilipinas? Paano inilarawan ang mga Filipino sa mga larawang kuha ng mga litratista ng EU noong 1899 hanggang 1901? Kung susundan natin ang sinasabi ni Berger at Vergara, ito marahil ang nais ipahiwatig ng aklat ni Jose de Olivares, ang *Our Islands and Their People As Seen with Camera and Pencil* kalakip ang mga litratong kuha sa dating mga kolonya ng Espanya (Cuba, Puerto Rico, Pilipinas) bilang mga “new possessions” ng EU. Ayon sa *Preface* ng aklat, ang mga litrato dito sa kabuuan ay tumatayo bilang

... a wonderful object-representation by the camera, is given in concise language the facts and figures to satisfy every inquiry. Elaborate and up-to-date maps add to the strength and interest of the work...It is done with the belief that it will meet the hearty appreciation of every intelligent American who would acquaint himself with our islands and their people—and with the wonderful producing possibilities of those possessions. Thus believing, it is submitted with pride and pleasure, as well as confidence by the publishers (2).

Sa partikular narito naman ang representasyon ng aklat na ito sa Pilipinas. Ayon sa *Introduction* ni Major General Joseph Wheeler,⁴ para sa mga “tourist, traveler or pleasure seeker” at sa intensyong makapaghatid ng “information and pleasure of the American people,”

In the distant Philippines (and the ocean clustered gems of Hawaii) he will observe strange peoples and wonderful scenery. All these are subjects of peculiar interest to every citizen of the United States. During Spain's jealous domination of the islands they were so carefully guarded as to be practically unknown to the rest of the world. Their splendor and beauty were concealed behind closed doors. Their scenery resources and their people were but little more familiar to the other nations than the gloomy recesses and strange inhabitants of Central Africa. In the Philippines especially we find a number of *tribes* whose customs are even more remarkable than those of any of the races encountered by Livingstone and Stanley. In this respect the book will be a veritable revelation of *Wonderland* (akin ang italico 6-7).

Inilarawan ng EU ang Pilipinas na durnano ay maituturing na isang “mahiwagang lugar” (“Wonderland”) at pinanin-ahan ng mga tribo (take note: *tribes*⁵) na may nakatatawag-pansing katangian na hindi nalalayo sa mga “strange inhabitants” ng Central Africa. Ito ang representasyon sa Pilipinas ayon sa lente ng kamera ng imperyalismong EU.

Sa pagpapatuloy ni Wheeler, binanggit nanya na ang aklat ni Olivares ay isang presentasyon ng “perpekto at kompletong pagtingin” sa dating kolonya ng Espanya na nakalain sa sinumang nagnanais na personal na bumisita sa bansa. Hindi rin kinaligtaan ang historikal na konteksto ng paglalarawan sa “civilizing mission”⁶ ng EU sa dating mga kolonya ng Espanya. Diumano, ang nagtulak sa kanila upang sakupin ang Pilipinas ay naayon sa “spirit of liberty and the love of justice.” At bilang paglalagom ipinahayag ni Wheeler ang intensyon nila sa mga “tribo” ng Pilipinas:

Be it ours to lift them from the low estate of unwilling subjects to the high plane of independent citizenship, to extend to

them the knowledge of our beneficent institutions and to help them onward and upward to the realization of the loftiest individuals of perfection in human government and the universal happiness of mankind (7).

Tila hinahabi ng naturang mga pahayag sa isipan ng sinumang “tourist, traveler or pleasure seeker” ang serpresa ng misteryoso at “exotic” na pakikipagsapalaran sa Pilipinas. At sa pananaw ng EU, ikinikintal nito sa daigdig ang misyon ng “mapagpalayang asimilasyon” (“benevolent assimilation”) upang hanguin sa kamangmangan at barbarong pamumuhay ang mga Filipino. Dito unti-unting nagkakahugis ang mga retorika at naratibo ng kolonisasyon, isang pasinaya sa tinaguriang “great national drama” ng EU sa Pilipinas (Vergara, 18).

Ang Retorikal na Konstruksyon sa Imaheng Macabebe

Sa pangkalahatar, ipinagpapalagay ng “civilizing mission” ng Estados Unidos na karapat-dapat lamang hanguin ang mga Filipino noon sa mababang antas ng pamumuhay at ituro sa kanila ang landas ng sibilisasyon at demokratikong pamumuhay tungo sa pagsasarili at pagtitindig ng sariling gobyerno. Kabilang sa target ng misyong ito ay ang mga tinaguriang “wild” and “uncivilized” na mga Filipino sa Pilipinas.⁷ Sinu-sino ang mga ito?

The wild or uncivilized races consist chiefly of the Aetas, or Negritos, a mountain tribe to be found here and there over the whole group of the islands; the Gaddanes, Itavis, Igorrotes, half-caste Igorrote, Chinese, Tinguianes, Macabebes, and others in Luzon and the northern islands; and the Moros, or Mussulmans (sic), Tagbanus and others of the South (Olivares 610).

Paano naman inilarawan ang mga Macabebe sa mga litrato, kapsyon at naratibong nakapaloob sa aklat ni Olivares at sa iba pang publikasyon? Sinu-sino sila? Saan sila matatagpuan? Ano ang kanilang mga katangian bilang tribo? Ano ang kanilang sitwasyon noong 1899-1901? Ano ang relasyon nila sa iba pang “tribo” sa Pilipinas? Saan sila

nagrula? At bakit labis na itinampok ng EU ang kanilang salaysay bilang mababangis at matatapang na mandirigma, at mga kinagisang kaaway ng mga Tagalog?

Upang masagot ang mga katanungang ito pagtutuunan natin ng pagsusuri ang mga piling litrato ng mga Macabebe sa aklat ni Olivares at iba pang publikasyon. Walang tiyak na pangalan ng litratista, nakatalang petsa at taon ng pagkakuha ng mga larawan. Ngunit sa pagtaya ng manunulat ito ay mga larawang-kuha noong taon 1899-1901 na nalimbag sa iba't ibang aklat at publikasyon (Olivares⁸; Sexton 163; De Viana 44-45; Perez 124, 134-135). Isa-isa nating tingnan at suriin ang mga ito ayon sa presentasyon sa mga pahina ni Olivares at iba pang publikasyon.

Ang Mabangis at Di-Sibilisadong Macabebe

Makikita sa unang larawan ang panoramic view ng mga bilanggo sa Bilibid Prisons sa Manila na kurakatawar bilang “representative characters of the Filipino Army” habang karabi ang isang “handsome American officer” na isang sundalong Amerikano sa dakong kanan (Olivares 561). Isinasaad din ng kapsyon na ang mga bilanggo rito ay representasyon ng mga “tribo” sa Pilipinas (“embraces individuals of nearly every tribe in the archipelago”).⁹ Ngunit agad namang binigyan ng “extraordinary” emphasis ang pagpili sa mga Macabebe. At ito ang pambungad na pagpapakilala sa kanila:

...The little fierce-looking men with long hair are Macabebes, the mortal enemies of the Tagalogs, and one of the fiercest and most vindictive tribes on the island of Luzon. Their history, as it appears in the text matter, is interesting to an extraordinary degree (561).

Ngunit sa sumunod na litrato habang pinapanatili ang panoramic view, nagbago ng pesisyon ang mga bilanggo (Olivares 642). Ikinalat ang apat na Macabebe na may mahabang buhok sa hanay ng mga bilanggo. Ngunit sa kapsyon ng litrato pinanatili ang pagkakuha sa Macabebe habang ipinapahiwatig ang “enlistment” nila sa hukbong Amerikano. Narito ang litrato at kompletong teksto ng kapsyon:

“Enlisting Macabebes For The American Service”

A battalion of these long-haired natives were enlisted in General Lawton's brigade, and they prove to be fierce fighters. Their diminutive size is shown by comparison with the handsome American officer at the right of the group” (642).

Ang lubusang pagpapakilala sa mga Macabebe ay nilagom sa naratibong inilahad sa teksto ng aklat:

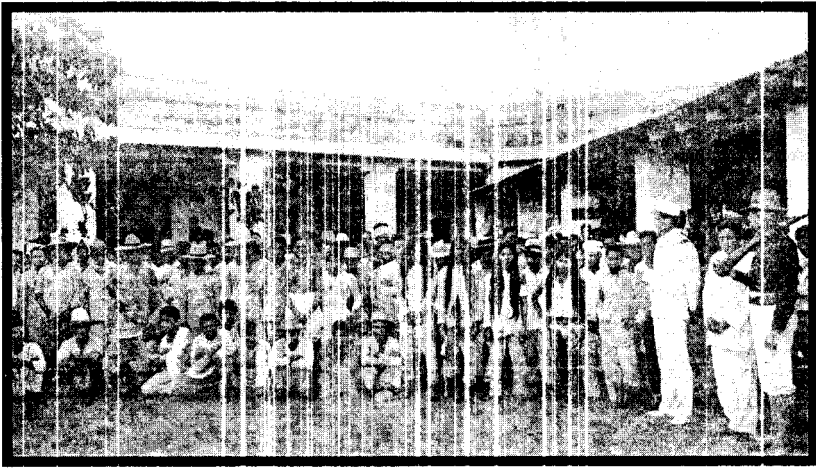
“...In the hemp and tobacco regions of Luzon, there dwells a singular tribe called Macabebes, of whom little is known. The Spaniards do not mention them in their official records and none of the travellers who visited the islands previous to the American war seem to have heard anything about them. *They are very dark and so small as to be almost dwarfish in stature. The men wear their long hair in long thick masses that hang below their waists. They are fierce fighters, and hate the Tagalogs with an intensity that amounts almost to a religion* (akin ang italiko 617).

Mula sa *panoramic view* ay nag-*zoom-in* naman ang litrato sa labing-isang (11) bilanggo (Olivares 571). Ngunit ang kapsyor ay higit na nagbigay-pokus sa seleksyon ng mga ‘Macabebe warriors.’ Bagamat inuulit lamang ang deskripsyon sa una at pangalawang litrato, ano naman ang ipinapahiwatig ng *posing* ng mga Macabebe dito? Ayon kay Vergara, rangangahulugan din ito ng manipulasyon sa piniling imahe sa litrato (11). Ang *act of framing* at *cropping* ng litratista ay naglilimita sa interpretasyon ng litrato. Inililingid sa sinumang tumitingin ang mga elemento na nagtatakda sa posibleng mapagpasyang (“potentially crucial”) kanulugan nito.

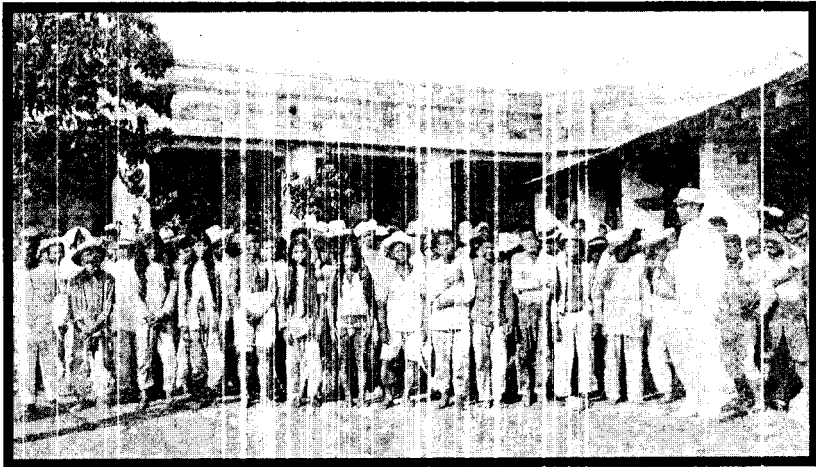
Tingnan natin ang sumunod na larawan.

Inilahad ni Olivares na literal na makikita ang paiskwat na pagupo ng Macabebe sa litrato ng mga bilanggong Filipino na sumasagisag sa: “When at rest these people...squat like animals, this... being one of the indications of their low state of civilization” (Olivares 603).

Ayon kay Vergara, ang *posing* na ito ay “...clearly instructed; the symmetry between the subjects was no accident” na siyang bahagi

"REPRESENTATIVE CHARACTERS OF THE FILIPINO ARMY"

"ENLISTING MACABEBES FOR THE AMERICAN SERVICE"

ng retorika ng kolonyal na naratibong nagpapalitaw sa “inferiority” at pag-uugnay sa mga Filipino sa “subhuman or animal images” (102,104).

Mula sa representatibong katangian ng mga bilanggong Filipino, higit namang binigyan ng intensipikasyon ang selektibong paglalarawan sa mga Macabebe sa kasunod na litrato (Olivares 642). Nag-*close-up* na lamar g ito sa apat (4) na “long-haired” na Macabebe.

Ano ang signifikasyon ng malawak (“panoramic view”) hanggang sa pinakitid na imahe (“close-up view”) ng mga Macabebe? Sa lohikal na pagtingin ito ang praktika ng representasyon at seleksyon mula pangkalahatan tungo sa partikular. Ito ay tinaguriang *synecdochic*¹⁰ *process* ni Vergara:

In the end it is the photographer, with the burden of her or his individual history, who choose to shoot, what to take and what not to take. The photographer's selection of subjects involves a *synecdochic process*. The selection of subjects to photograph often operates under the assumption that a certain subject is *representative* of some group. The photograph, then, implies a claim to representativity. The power relations inherent in the interaction between photographer and photographed are then thrown into relief (akin ang italiko: 13).

Hindi man intensyunal ang pagkakasunod-sunod ng litrato na “malikhaing” nilakipan ng kapsyon, binibigyang diin nito ang katangian ng mga Macabebe. Sa kabuuan, ito ay cuman sa proseso ng lehitimasyon ng pagpapatotoo (“realized”) sa Macabebe bilang mga “little fierce-looking men,” “mortal enemies of the Tagalogs,” “long-haired natives,” “most vindictive tribe” at “fierce fighters.” Ang iba’t ibang “pose” ng mga Macabebe, ang mapanlait na kapsyon at ang naratibo ng mga *correspondents* sina Olivares ang naglarawan sa “realidad” at “katotohanan” sa isang takdang yugto ng kasaysayan.

Ang Sibilisadong Macabebe

Ang karakterisasyon sa mga Macabebe ay bahagi ng pagdedevelop ng mga tauhan sa isang drama na ang sukdulang pakana ay ang

integrasyon at mobilisasyon ng Macabebe sa hukbong sandatahan ng EU. Kinumpirma ni James Blount¹¹ ang natatanging kahalagahan ng Macabebe:

Early in the war we had availed ourselves of a certain tribe, or clan, known as the Macabebes, who look knowise different from all other Filipinos, but who under the Spanish government, by reason of long standing feuds with their more rebellious neighbors, come to be absolutely loyal to the Spanish authorities. When we came they had transferred that loyaty to us, and had now become a recognized and valuable part of our military force. (333-334)

Isang oportunidad na nagbigay ng siwang sa pagtangkilik sa mga Macabebe na tuluyang sinamantala ng mga opisyal ng hukbong Amerikano ay ang impormasyon ukol sa “relihiyosong” pagkasuklam nila sa mga Tagalog (“traditional hatred,” “hereditary enemy” at “ancient hatred” na mga retorika).¹² Kapansin-pansin ang pagbibigay ng emphasis dito:

“...But they likewise hate the Spaniards (sic) even more than they do the Tagalogs, and so it happened that in the organization of Aguinaldo’s heterogeneous army the Macabebe were listed under the flag of the Filipino Republic. Later, when the fighting commenced between the natives and the Americans, these little black men with the long hair were against us, and some of them were captured and brought into camp. *Then their traditional hatred for the Tagalogs became a matter of public information, and General Lawton conceived the idea of organizing a battalion from among these people to fight the common enemy*” (akin ang italiko, Olivares 617).

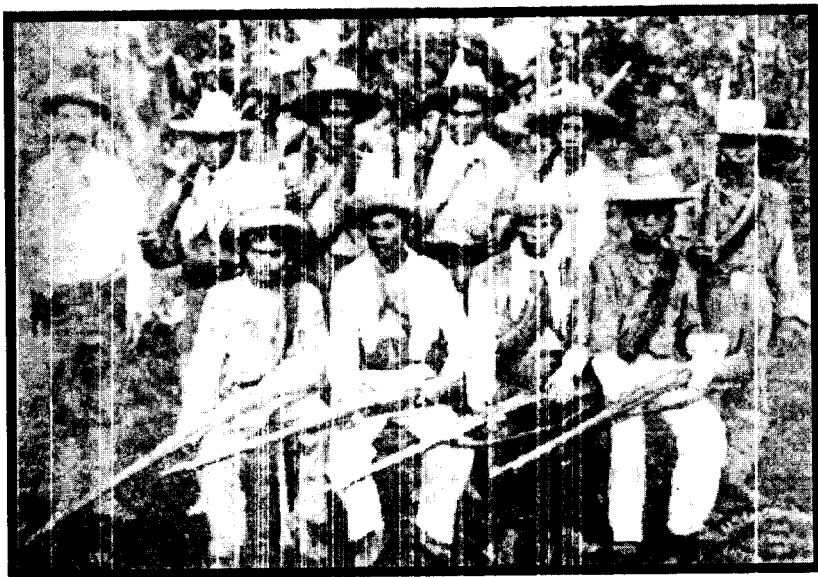
Sa patuloy na paglulubid ng mga kababalaghan, kamanghambanghang pinuri ng EU ang sariling sibilisasyong kinagisnan ng mga Macabebe. Bilang isang “planting device” ng naratibo, pansinin na hindi binibitawan ang salaysay ukol sa kanilang pagkamuhi sa mga Tagalog. Lalo pa itong pinalalakas sa mga kwentong kutsero nina Olivares. Tunghayan natin ang isa pang salaysay na pilit tinatakpan ng usok ng tabako nina Olivares:

Yet the Macabebe has his laws, his home and his fields. His fathers delved deeply into the mysteries of the rice swamps and nature taught them the theory of hemp. The great tobacco valley of Luzon curves through part of the Macabebe province, and the art of his cultivation puts the choicest flavors in the great green leaves. And from all these things arise the civilization of the Macabebe...Yet only one ugly passion lurks in the Macabebe heart. (617)

Ibayong pinag-aalab ng EU ang nagbabagang uling (“live coal”) sa katauhan ng mga Macabebe ukol sa kanilang “maala-mat” (“legendary”) na pagkamuhi sa mga Tagalog. Ito ang batayan ng integrasyon ng hukbong Amerikano sa mga Macabebe. Kahit armado ng kwentong kapes sa datos mula sa ulat nina Wilcox-Sargent, inatasan ni General Lawton si Lt. Matthew S. Batson tungo sa isang natatanging misyon ng sibilisasyon: “...*the idea of organizing a battalion from among these people to fight the common enemy.*”¹³

Tignan ang sumunod na larawan (Sexton 163):

Ang larawan ay direktang testimonya ng tagumpay ng misyon na iintegre at imobilisa sa hukbo ng EU ang Macabebe upang labanan ang ipinapalagay ng imperyalismo na “komon na kaaway.”

Isang mahalagang transisyon mula sa gugusin at barbarong representasyon ng mga Macabebe tango sa isang unipormado at organisadong yunit ng Macabebe Scouts ang tumambad sa ating paningin. Kapiling ang isang opisyal ng hukbong Amerikano inilatag ng litrato ang inisyalarang ragumpay ng “civilizing mission.” “He is a wonderful little black man,” ang paglalarawan sa kanila ng mga *war correspondents* (Olivares 627).

Sapul nang maorganisa ang unang kampanya ng Macabebe Scouts noong 31 Agosto 1899, nagpamalis sila ng natatanging husay at galing sa pakikidigma. Ngunit sinubok at nilimita lamang ang kanilang operasyon sa Pampanga bilang “auxiliary unit.” May pagdududa pa rin ang EU, kaya’t inisyuhan sila ng ripleng carbine upang makilala at mapag-iba ang putok nito habang nakikipaglaban (Woolard 10).

Gaya naman ng inaasahan ng EU sa drama ng digma, hindi sila nagsisi sa mobilisasyon ng mga Macabebe. Ayon sa mga war correspondent ng *Harper’s*, “The only troops which can compete with the cavalry in quickness of movement are the Macabebe scouts” (Wilcox 333). Sa salaysay ni Woolard batay sa mga ulat ni Batson, higit pang napagtibay ang kahusayan ng mga Macabebe:

The Macabebe Scouts were an instant success. Patrolling the nipa swamps and rivers of Pampanga province, they demonstrated ability as guides, scouts, boatmen and detectives. They harassed rebels and outlaws who previously used the terrain for their advantage. A number of insurgents were surprised and disarmed... Assured that no disciplinary problems had developed, a delighted Otis ordered the formation of a second company as the first was destined for use with General Lawton’s troop (13).

Paano pa nasubok ang sibilisado at disiplinadong katangian ng Macabebe bilang mga scouts? Lumikha ang mga war correspondents ng isang tauhan sa kanilang naratibo sa digmaan. Ito ay si *Jimmy, the Tough*:

Among the men were hemp gatherers, rice growers, drivers—and the greatest of all these was *Jimmy, the Tough*. He was

the first man in the first squad of the first company. He was not the largest of the picked men by any means, but he was gristle and granite from the rubbery soles of his bare feet ... He was a sparkling black infant. ... He understood English and army tactics. (he) does not grumble and he does not get drunk. Ang he is tough as physically as a mountain goat. Since he is not bothered with shoes, his feet are as hard as carabao's hoof, and they do not wear through to the bone on a 'hyke.' And best of all he can trail—trail only as some dark men can—those who are close to nature and remote from books (akin ang taliko, Olivares 613-619).

Sa naturang antas ng kanilang “sibilisadong” kontribusyon sa hukbong Amerikano, inirekomenda ni Lt. Eatson na: “I think that this expedition has fully demonstrated the loyalty, bravery and endurance of the Macabebes as soldiers, and I recommend that a regiment of cavalry be organized from the Macabete tribes” (Wilcox 333).

Ang Matapat na Macabebe

Bago magtapos ang taong 1899, nakapagbuo na ng limang kumpanya ng Macabebe Scouts na katumbas ng mahigit 600 surdalo. Naideploy ito sa mga lakas dibisyong tropa ni Major General Arthur MacArthur at General Henry W. Lawton para sa Northern Expedition na ang tanging misyon ay ang pagtugis sa tropa ni Aguinaldo upang wakasan ang inaakaang “Tagalog insurrection” (Leroy 49; Paulet 259).

Positibo ang *performance* ng mga Macabebe sa Northern Expedition. Nahuli ng mga Macabebe Scouts si Major Llanera, anak ni Heneral Mariano Llanera sa San Jose, Nueva Ecija noong 8 Nobyembre 1899. At noong Disyembre 1899, pagtatapos ng Northern Expedition, nabigyan ng medalya ang ilang tauhang Macabebe dahil sa kahusayan ng kanilang serbisyo sa mga panahong ito (Woolard 35; Cruz 102).

Simula ng taon 1900 inilatag na ang pagpopormalisa ng organisasyon sa Macabebe Scouts. Noong 23 Marso ay nagpanukala ng pagbubuo ng isang rehimen ng limang kumpanya ng Macabebe Scouts na may tig-128 tao bawat kumpanya. Inaprubahan ni

Presidente McKinley ang naturang plano noong 4 Abril. At noong 24 Mayo opisyal na itinatag ang mga kumpanya ng Macabebe bilang bahagi ng “Philippine Squadron of Cavalry, US Regular Army”¹⁴ (Cruz 102-105).

Hindi na lingid sa mga opisyal ng hukbong Amerikano ang katapatan ng mga Macabebe. At sa yugto ng patuloy na digmaan ang pangangailangan ng integrasyon ng mga Macabebe at ng ibang mga Filipino ay kinilala ng EU sa isang kondisyon. Sa pag-aanalisa ni Woolard:

A constant criterion for the Filipino enlisted personnel would be their loyalty to the American cause. Castner's Lowe Scouts suggested that even certain Tagalogs might be trusted. Perhaps other Filipino linguistic and tribal group would respect an oath of allegiance to the United States. Loyalty, however, was never a question where the Macabebes were concerned (akin ang italiko, 45).

Bukod sa criteria na *loyalty*, naging literal pa ang retorikang “anti-Tagalog” na kung papansinin ni Woolard ay

Acutely aware of the Macabebe-Tagalog discord, American officers and administrators took Macabebe loyalty for granted. Nor did the question whether the Macabebes were professional mercenaries bother the American government. They (the Macabebes) had served Spain and now served the United States (45).

Ang isang opisyal na nagsamantala nang husto sa katapatan at sentimiyentong laban sa Tagalog ng mga Macabebe ay si General Frederick Funston. Unang nakilala ni Funston ang mga Macabebe nang ma-promote siya bilang Brigadier General sa tagumpay ng Battle of Calumpit noong 27 Abril 1899 (Crouch 139). Ayon kay Brian Linn “... Funston was able to capitalize on both anti-Tagalog and anti-terrorist feeling,” (354) na tumutugma naman sa sentimiyentong pinatatampok ng EU laban kay Aguinaldo.

Nakapaglingkod na talaga at subok na subok ang katapatan ng mga Macabebe. Kaya nga't nang dumating ang oportunidad upang

tapusin ang itinuturing na “Tagalog insurrection” na pinaniniwalaang makakamit kapag nahuli si Aguinaldo, isa lamang ang nag-klik sa isip ni Funston: “Why not personate the reinforcements called for, the American officers to command the expedition assuming the role of captured American prisoners?” (Blount 334).

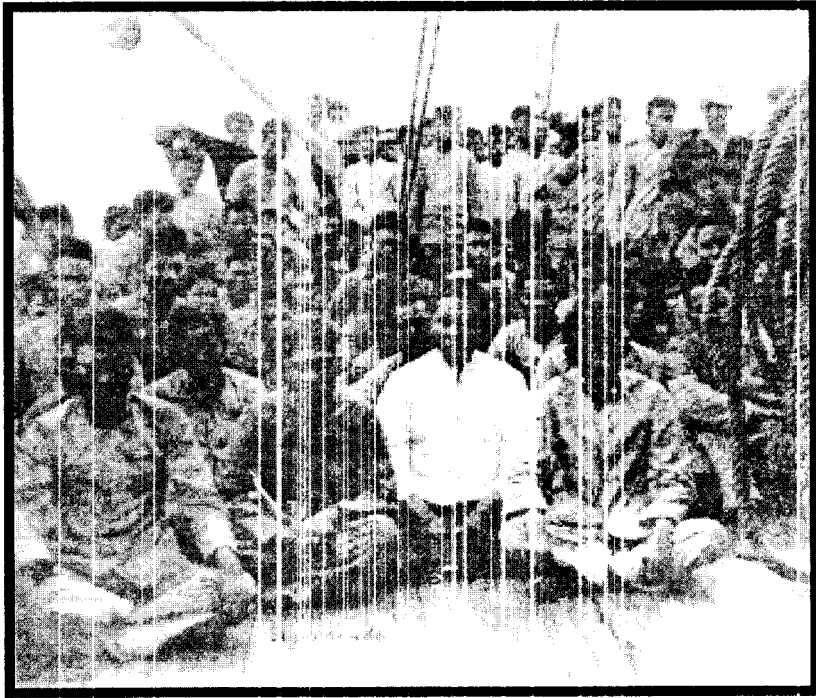
Hindi kusang pinaalam sa mga “Little Macs” ang intensyon ng misyon na kanilang nilahukan. Hindi dahil sa walang tiwala sila sa Macabebe, kundi baka malaya nila itong maikwento habang nasa operasyon. Inilingid din ang komposisyon ng buong tropa kasama sina Hilario Talplacido, Cecilio Segismundo, Simeon Cadhit, at ang Espanyol na si Lazaro Segovia (Blount 335; Gates 233-236). Ngunit ang resulta ng naturang misyon ang ibayong naglatag sa ganid na representasyon ng EU sa mga Macabebe.

Makikita sa kasunod na larawan ang hanay ng mga Macabebeng lumahok sa paghuli kay Aguinaldo noong 23 Marso 1901 (Guerero and Schumacher 294-295). Nasa ikalawang puwesto mula sa kaliwa si Cecilio Segismundo, (ang nadakip at nagkanulong kuryer na naging giya sa pagtunton sa lokasyon nina Aguinaldo sa Palanan, Isabela) katabi ang mga matikas at walang tinag na postura ng mga Macabebe na kabilang sa Company D ng First Battalion ng Macabebe Scouts.

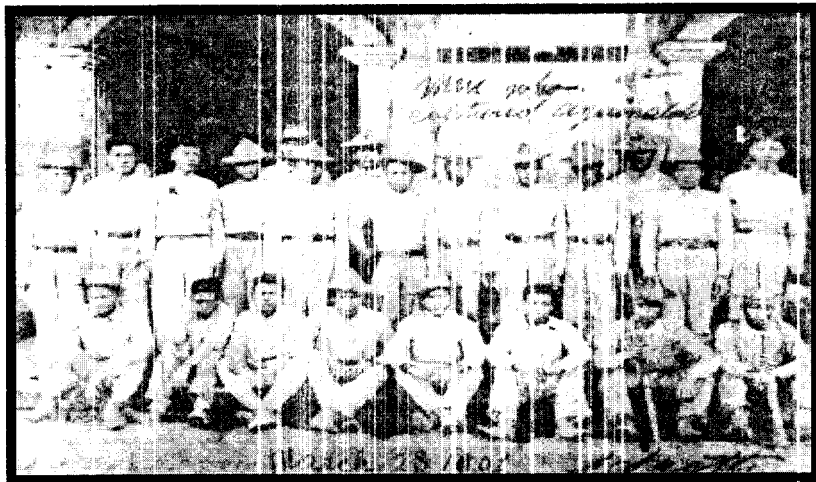
Sa sumunod na litrato naman, makikita ang unipormadong hanay ng mga Macabebe na may sulat kamay mismo ng litratistang si Major E. Speth, “Men who captured Aguinaldo, March 23, 1901.”¹⁵

Wala nang ibang signipikasyon ang naturang dalawang litrato kundi ang tagumpay ng “civilizing mission” ng EU. Isang subok, tapat, sibilisado, cisipinado at unipormadong Macabebe.

Ang labis na pagpapatampok sa “sibilisado” at “matapat” na katangian ng Macabebe ay naganap sa St. Louis Exposition noong 1904. Bahagi ng Exposition ay ang “colonial display” ng mga “Philippine types” ng mga “tribe” na matatagpuan sa Pilipinas na dinaluyong ng “civilizing mision” ng EU. Ngunit ang pinakatampok sa presentasyon sa Pilipinas ay ang mga Macabebe. Ayon kay Vergara,

The Macabebe Scouts who captured Aguinaldo. Taking a rest on board the ship that brought them to Manila.

"Men who captured Aguinaldo, March 23, 1901," sulat kamay ng litratista.

sa mga litrato ng mga Filipinong matatagpuan sa *Official Guidebook* ng Exposition bukod sa mga Bisaya at Igorot,

It was the company of Macabebe Scouts that seemed to be the pinnacle of American colonialism in the Philippines. A photograph titled “Little Macs,” functioned as the centerpiece of the book, receiving two pages in the middle. It is a picture of a company of men, all dressed in khaki and in formation, with an American leading each platoon. The image reflects rather accurately, America’s colonial vision: the subjects are disciplined, uniform and loyal. The *Official Guidebook* singles them out ...the best soldiers and most loyal, subjects in the Islands (132).

Tunay at sadyang masasabi na ang Macabebe ay “centerpiece” at “pinnacle” ng imperyalistang proyekto sa Pilipinas.

Ang Estratehiya ng Retorikal na Konstruksyon

Mula sa snapshots ng mga litrato mahalagang malagom natin ang retorikal na konstruksyon sa mga Macabebe. Sa kabuuan, tatlong padron ang binabagtas ng mga litratong ipinalikha: una, ang yugto ng representasyon sa kanila bilang mga mabangis at di-sibilisadong tribo (“wild/savage tribe”); ikalawa, ang yugto ng kanilang sibilisasyon (“civilized”)—ang mobilisasyon at integrasyon nila sa hukbong Amerikano bilang mga scouts at *auxiliary unit*, at ikatlo ang yugto ng kanilang katapatan (“loyalty”)—ang pagbubuo ng Macabebe Scouts at ang paglahok nila sa misyon upang hulihin si Aguinaldo.

Sa mga yugtong nabanggit ninahabi ang retorikal na konstruksyon ng EU sa Pilipinas. Mahalagang pansinin ang estratehiyang nakapaloob dito:

Behind the rhetoric of United States foreign policy lay an underlying yet traceable skein of aggression and aggrandizement toward any group or nation that stood in the way of American “progress.” These submerged tendencies have often created a heated and troubling dichotomy for a nation that emerged into espousing freedom, liberty and the “idea” that no man should be ruled without his consent.

Even under the guise of benevolence, the conquest of the Philippines by the United States in 1899 revealed a rupture between noble intentions and ignoble actions (Shaw 2).

Samakatwid ang representasyon ng Macabebe sa mga litrato, kapsyon, at naratibo ay bahagi ng paglulubid ng mga mitopang makinis na maisaksak ang baligho ng pakana ng imperyalismo.

Isa-isahin pa narin ang proseso. Para sa EU, mahalagang maiposisyon ang litrato ng mga Macabebe bilang konstruksyon ng “savage,” “wild” at “uncivilized” na mga tao. Sinundan ito ng artikulasyon ng mga “metaphor of force” at mga “decivilizing vehicles” (“little fierce-looking men,” “mortal enemies of the Tagalogs,” “long-haired natives,” “fierce fighters”) upang malchet misa ang misyon ng “civilizing process.” At kasunod nito ang pagli-“literalize” o ganap na popularisasyon at pagsasakatotohanan ng mga terminong ipinapalaganap ukol sa Macabebe (Butler 133-135).

Kung epektibo ito sa proyektong imperyalismo ng EU, inilagay naman sa peligroso at kakatwang sitwasyon ang mga Macabebe. At dahil nanatili pa rin ang mga “binders” na tinakip ng imperyalismong EU, nanganak pa ito ng mga “rhetorical continuities” sa kasaysayan tulad ng mga katawagang *dugong-asa*, *merxenariyo*, *traydor*, at *taksil* ang mga Macabebe.

Ang mga Macabebe at ang Indian Policy ng EU

Isa pang retorika na lalong humarnak sa identidad ng Macabebe ay nang ihanay sila bilang kalahi ng mga Yaqui Indians ng Mexico¹⁶ Hindi ito lumitaw sa mga naratibo sa pagitan ng taon 1899-1901. Ngunit paulit-ulit itong nabanggit sa mga sumunod na mga dekada ng 1900. Sinu-sino ang nagsabi nito?

Bilang isang tagasubaybay ng mga kuwentong kababalaghan ng EU, unang nasaksihan ng manunulat ng papel na ito ang ganitong naratibo sa isang beterano ng dignuang Filipino-Amerikano—si Captain William T. Sexton (163). Ngunit sa kanyang salaysay kahina-hinala na wala siyang binanggit na sanggunian ukol dito. *Hear:ay*

lang yata ito. Ang naturang deskripsyon ay pinangalawahan naman bilang bahagi ng “wave migration theory” at impluwensyang *European* sa mga Filipino (Beyer 13). At sa palagay naman nina William Henry Scott at ng iba pang antropologo at historyador ay isang ispekulasyon at nangangailangan ng karagdagang imbesigasyon. (10-11).

Ang ganitong miyopikong impresyon sa mga Macacabebe ay naibulalas din nina Teodoro Agoncil o (Tayag 16). At pinanatili bilang kapsyon ng larawan ng Macabebe sa aklat na *The Army of the First Philippine Republic* ni Luis C. Dery (155). Gayundin ng mga manunulat at edito ng *Philippine Army: The First 100 Years* ng wala ring kaukulang footnote. May pabugso-bugsong binabanggit na mga *Indian* si Henson ngunit wala namang paliwanag dito (30-31). Ngunit hindi naman pinatunayan o nagbigay man lamang ng “wild” o “educated” na hula sina Larkin at ang lokal na historyador ng Pampanga/Tarlac na si Lino Dizon sa naturang usapin sa kanilang mga isinulat.

Kaya’t ang kawalan ng batayang sanggunian ukol dito ay tila nagpapalabo sa argumentong galing nga sa lahi ng mga Indian ang mga Macabebe. Ngunit sinadya man o hindi, ang paulit-ulit na pagbabanggit nito ay nagpalala sa pag-aalipusta sa katauhan ng mga Macabebe. Kung babalikan natin ang presentasyon ng litrato ng apat na “long-haired Macabebe” para tayong inilagay sa arena ng “how the west was won” na ang dulo ng pasipikasyon ay ang paglalagay sa “reservation parks” ng mga lahi ng Indian na nagapi ng hukbong Amerikano sa EU. At kung babagtasin natin ang “synecdochic process” ni Vergara isang aryo ito ng substitusyon ng *genus* (“order”) para sa isang *species* (“class”)—ang Macabebe bilang isang genus ng mga Indians sa Pilipinas.

Ngunit sa patuloy na paghahanap ng dates, natagpuan din ng manunulat ng papel na ito kung saan pa nagmula ang kuwentong kutserong ito. Nauna pa kay Beyer inilahad ni Cameron Forbes, Govenor General sa Pilipinas mula 1909-1912, ang pahayag ukol sa “Indian origin” ng mga Macabebe. Sa kanyang aklat na *The Philippine Islands* kanyang binanggit na:

Macabebes, so called are natives of the town of Macabebe and adjacent villages near Manila Bay in the province of Pampanga. In physical appearance and in dialect they are similar to other natives of that province. However *they have been distinguished as partisans of the Spaniards, and subsequently, American government as against other Filipinos. The explanation of this may be found in the fact that the 'Macabebes' are presumably descendants of American Indian troops brought from the West coast of Mexico and California by the Spanish during the seventeenth century and upon completion of military service permitted to settle in the town of Macabebe adjacent villages.* These foreign ex-soldiers and their descendants, although of Filipino mother, naturally looked to the constituted government for protection against the natives of the country and the attitude became traditional (akn ang italik, 103).

Diumano ang mandirigmang katangiang taglay ng mga Macabebe ay minana nila sa mga Mexican Indians na pinadala dito noong ika-17 sig.c.¹² Ngayon kung hahanapan natin ang palantandaang lingwistiko o ang integrasyon ng wikang Aztec o Yaqui sa Kapampangan, masasabi ba na may lahi ngang Indian ang mga taga-Macabebe o Masantol? Marahil kung nabibuhay sina Beyer at Agoncillo dapat nilang basahin ang pananaliksik ukol sa internal na pag-unlad ng wikang Kapampangan sa harap ng impluwensya ng wikang Austronesian, Tsino at Espanyol (Dizon 3-22).

Ito ang isa sa kalunos-lunos na representasyon sa mga Macabebe na nagdulot ng bangungot sa henerasyon ng mga Kapampangan at mismo sa mga Filipino. Ayon kay Katoks Tayag:

As a result they have been treated as a breed apart, as though they were a race by themselves. Many Pampangos, especially during the early years, distanced themselves from them. And Manila writers, perhaps not wishing to unnecessarily offend their Pampango friends, refer to the Macabebes as if they were not Pampango (16).

Ngunit bakit pinatatampok ng EU ang Indian origin ng Macabebe? Ang pahayag ba ni Forbes ay *copycat* ng isang hindi deklaradong patakaran ng imperyalismo sa Filipinas? Upang

maresolba ang isyung ito mahalagang halawin natin ang isang pananaliksik na nagtangkang magsiwalat sa mga mysteryong tumatakip sa kolonisasyon ng EU sa Pilipinas. Ayon kay Anne Paulet, sa kanyang disertasyong *The Only Good Indian is a Dead Indian: The Use of United States Indian Policy as a Guide for the Conquest and Occupation of the Philippines, 1898-1905*:

...the United States did not start an imperialist policy with the acquisition of the Philippines—it merely continued its Indian policy overseas. This policy in turn, provides a working outline for the military conquest and then civilian control of culturally and racially different people while crafting a representation of American actions that differentiated them from the Europeans (akin ang taliko, 21).

Sa pamamagitan ng “representational investigation” sa patakaran ng Senado at sa mga aksyong militar ng EU sa Pilipinas nakita ni Paulet ang paralelismo ng pasipikasyon sa mga American Indians na inilapat din sa mga Filipino “injuns.” Mayamang datos ang inilahad ni Paulet ukol sa pananaig ng mga opinyong *pro-imperialist* ukol sa desisyong sakupin ang Pilipinas. Ayon sa *pro-imperialist* na Senator Henry L. Dawes: “. . . the policy then being pursued with the Indians should be pursued with other alien races whose future has been put in our keeping” (Paulet 16).

Ang patakarang ito ay inilalapat din sa salingat gawa ng mga opisyal militar na nakadeploy sa Pilipinas sa panganguna ni Admiral George Dewey na inilarawan ang mga “dark skinned Filipinos” bilang mga “Indians” (Paulet 250). Si Brigadier General Theodore Schwan ay nagsabing ang mga Filipino “. . . are identically in the same position as the Indians of our country . . . must be subdued in the same way.” At maging ang pagtrato ni General Otis kay Aguinaldo: “. . . deserved exactly the same treatment given the Indian Chief, Geronimo” (Paulet 249-251). Binanggit pa ni Otis na ang umiiral na gobyerno sa Pilipinas ay ang EU.

Ngunit ano ang implikasyon nito sa kaso ng mga Macabebe? Kung itinuturing nila na ang mga Filipino ay kabilang sa mga Indian

na dapat idaan sa “civilizing process.” bakit ibinukod at binigyan ng espesyal natrato ang mga Macabebe bilang mga “good Indians?” Ito ang pagsusuri ni Paulet:

Nonetheless, the United States applied the concept of “divide and conquer” in the Indian case in relation to the Indian Scouts during active warfare and the Indian police during the reservation period. The police were specially aimed at contributing to the breakdown of tribal relations just as the policy in the Philippines tried to break up the resistance groups. Moreover, the federal government tried to make as much use as possible of the native American governmental structure by attempting to set up and back rival chiefs whose politics were more in line with the government (248).

Mababakas natin na sa “divide and conquer” tactics ng EU itinatag sa mga Indian Scouts; ang kaso ng mga Macabebe na inarmanan at minobilisa para kontrolin ang kapwa nila Indian. Kaya hindi man ito hayag na patakaran, ang “Indian policy” ang s.yang namamayani sa imperyalistang proyekto sa mga Macabebe ng Pampangang.

Sabi nga ni Renato Constantino, “The glittering generalities that often accompany a declaration of policy are sometimes mistaken for the policy itself. In some cases, they serve to conceal the real intent, thus making its actual operation acceptable” (qtd. sa Blount xiii). Ito na siguro ang makapagpapaliwanag kung bakit ganito ang representasyon sa mga Macabebe.

Ang Conjuncture (Bagtasan) ng Kolaborasyon ng Macabebe

Matagal nang nagsalita ang mga Kapampangan upang tulig-sain ang pag-aglahi at pagkapatangan sa identidad ng mga Macabebe bilang mga Filipino. Hindi rin napipi ang kanilang tinig upang itanghal ang mandirigmang tradisyon na ipinamalas ng mga Kapampangan laban sa mga pwersa ni Miguel Lopez de Legazpi sa Battle of Bangkusay noong 1571. Dahil sa patakaran ng Espanya na imobilisa ang raga katutubong tropa itinatag ang “un tercio”¹⁸ ng mga Kapampangan. Ito ang ginamit ng Espanya upang mapabilis ang kolonisasyon ng

buong kapuluan at biguin ang mga parat alakay sa Pilipinas ng mga Olandes, Tsino, at Ingles.

Sa madaling salita, hindi na isang “scoop news” sa kasaysayan ang pagiging “professional soldier” ng mga Macabebe. At ang katangian nilang ito ay hindi inangkat na katangian mula sa mga Mexican Indians at mga Sepoy ng India. Malinaw din naman na hindi mapapasubalian ang kanilang katapatan sa Espanya dahil mismo ang impluwensyadong angkang sa Macabebe noon at hanggang sa bisperas at kaganapan ng digmaang Filipino Amerikano—ang mga Blanco—ay Kastila na may dugong Kaparapangan. Kahit na sumuko ang bayan ng Macabebe ilang araw irakalipas itatag ang rebolusyunaryong pamahalaan sa San Fernando noong 26 Hunyo 1898 maliwanag ang kanilang pag-aalinlangan sa pagtangkilik sa himagsikan.

Nagsimpatya rin ang Macabebe sa himagsikan (Soriano 22). Ngunit may ilang pagtingin na bunga ng hindi pagkakaunawaan ni Colonel Eugenio Blanco at ni Heneral Aguinaldo noong Hunyo-Hulyo 1898, ang pagkasawi ng kapatid ni Colonel Blanco sa Talisay, Batangas sa kamay ng mga rebolusyunaryo at ang pagiging marahas ni Heneral Antonio Luna sa Macabebe ang nagtulak sa kanila sa bingit ng alanganing sitwasyon (Soriano 22; Henson 34; Larkin, *The Pampangans* 119). Nagbunga ito nang lalong pagdadalawang-isip sa pagpanig sa himagsikan habang papaigting naman ang pasipikasyon ng EU. Kaya’t naipit sa dalawang nag-uumpugang bato ang mga Macabebe. Ngunit kailangang pumili ng papanigan.

Sa ganap na pagsasalin ng kanilang katapatan sa EU noong 1899, tahasang nakipagkolaboreyt ang mga Macabebe. Sa katunayan, sa isang *rare photo* na may *copyright year* 1899, (tingnan ang larawan sa kasunod na pahira), nagkaroon ng pamisa ang mga Macabebe sa panimulang *enlistment* nila sa hukbo ng EU.¹⁹

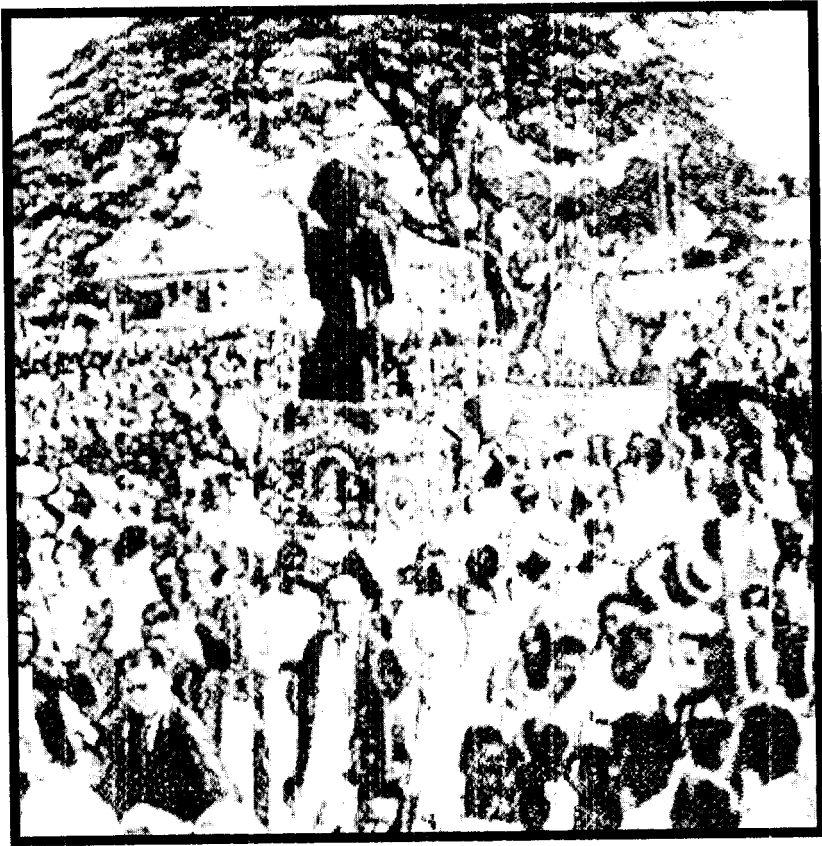
Sa balita sa *Manila Times* noong 11 Nobyembre 1908, nagparada pa sa harap ng *headquarters* ng Philippine Scouts ang mga taga-Macabebe sa pangunguna ni Col. Blanco upang ipagdiwang ang

pagkapanalo ni William Howard Taft sa pagka-presidente ng EU.²⁰ At sa isang balita pa nang 19 Hulyo 1910, mainit na tinanggap ni Col. Blanco ang *entourage* nina Governor General Forbes at ang pansamantalang Gobernador ng Pampanga na si Macario Arnedo (*Manila Times* 4).

Ngunit tila hindi naging maliwanag, (at hindi naipaliwanag) ang maniobra ng EU upang ilugar ang mga Macabebe sa ganitong presentasyon sa kasaysayan. Totoo bang walang konsepto ng nasyunalismo ang mga Macabebe? Sa puntong ito hindi dapat gawing tuntungan ang naging tugon ng ilang mamamayan ng Macabebe upang sawatain ang pagtaraguyod at paglahok ng mga Kapampangan sa makabayang kilusang iniluwal ng kilusang Propaganda at ng Katipunan.

Totoo bang trabaho lamang nila ang pagiging mersenaryo at walang dudang nagampanan nila ito nang mahusay? Kung ganito ang “last word” (Larkin, *Singsing* 6) o argumentong iginigiit at rais pairalin sa isipan ng mga Filipino, inililingid sa kasaysayan ang kasalanan ng isang salarin o Pilatong naghuhugas ng kamay sa manipulasyon ng mga Macabebe. Kung gayun, naglulundo at nagkukunsinti ito sa lehitimasyon ng kanilang *status* bilang mga kapatid nating Filipino ng dapat pangilagan at katakutan dahil sila’y may *dugong-aso*, mga *mersenaryo*, *traydor*, at *taksil* sa kasaysayan.

Unti-unti nating tahakin ang bagtasang (“conjuncture”) o kalipunan ng mga pangyayaring nakapaloob sa kolaborasyon ng Macabebe. Ituon natin ang target sa isang “common enemy” na humamak hindi lamang sa Macabebe kundi sa pagkatao ng mga Filipino. Sa puntong ito mahalagang pag-ukulan ng pansin ang manipulasyon ng EU sa sitwasyon ng mga Macabebe upang paglingkuran ang kanilang imperyalistang interes. Sila na lumikha ng dramatikong representasyon upang mapagtakpan ang madugong daluyong ng “civilizing mission” sa bansa. Sila na may responsibilidad sa paglulubid ng mga tiwaling kuwento ukol sa mga Macabebe at sa mga Filipino noon.

Napakakrusyal ng unang tatlong taon ng Digmaang Filipino-Amerikano (1899-1901) upang diumano'y tapusin ang “Tagalog insurrection.” Nanir iwala si Heneral Otis na isa lamang itong “Tagalog conspiracy” o “temporary emergency” na tinatayang matatapos sa lalong madaling panahon. Ngunit sa kabila ng mga paratang na ito may malaking peligrong kinakaharap ang hukbong Amerikano mula nang sumiklab ang digmaan noong 4 Pebrero 1899. Magtatapos na ang serbisyo ng mga US Volunteers at nakarakda na silang bumalik sa EU simula Mayo 1899 (Wilcox 175-176; Sexton 162; Barret 261-262, 303).

Sa kabuuang bilang na 22,000 tropang Amerikano sa Pilipinas 16,000 rito ay mga US Volunteers na nag-enlist sa digmaan ng EU

laban sa Espanya. Formal na nagtapos ang digmaang Espanyol-Amerikano noong 4 Abril 1899 at batid ng mga *volunteers* na isinabak pa sa digmaang Filipino-Amerikano na batay sa batas tapos na ang kanilang serbisyo.²¹ Kurang gayun malaking kakulangan para kay Otis ang nalalabing pwersa nito gayung umiigting pa ang labanan sa Luzon at sa buong kapuluan sa saklaw ng kanyang termino bilang kumancer ng hukbong Amerikano. Iniulat ni Otis kay Presidente William McKinley at Secretary of War Elihu Root noong huling linggo ng Mayo 1899 ang kagyat na pangangailangan niya ng karagdaga ng 30,000 tropa (Wilcox 204-205; Leroy 49-50). Ngunit dahil kailangan dumaan pa sa proseso ng enlistment sa EU, 13,090 tropa lamang ang natugunan noong 14 Agosto at tinataya pa na sa Disyembre 1899 makukumpleto ang kakulangan dito (Barret 303).

Desperado ang sitwasyon para sa mga opisyal militar ng EU. *Homeward bound, homesick* na talaga ang mga volunteers at napakaraming *sickness report* sa mga regular na tropa. Batid ni Brigadier General Funston ng US Volunteers ang krisis na ito. Nag-*solicit* pa siya ng boto sa kanyang regiment—ang 20th Kansas Volunteers—sa sinumang nais na maraot li ngunit *daluwalu* lamang ang sumang-ayon na tumigil sa Pilipinas (Crouch 163).

Ang sitwasyong ito ang nagbigay-daan tungo sa pangangailangang magrekluta ng mga lokal na pwersa upang punuan ang kakulangan ng mga tropang Amerikano. Ang unang pumasok sa isipan ni General Otis ay ang mga pwersa ng Macabebe sa Parang. Sa katunayan ang plano ay hindi lamang eksklusibo para sa mga Macabebe. Nag-atubili si General Otis sa mobilisasyon ng mga Tagalog kayat nilimita nya ang pagrerekluta sa mga Macabebe, Ilocano at mga Bisaya (Gates 213). Ngunit sa rekurso ng digma bagamat may mga pagtutol, kinilala rin ng mga opisyal militar ang pagrerekluta sa mga Tagalog laluna ng palitan ni General MacArthur si Otis noong Mayo 1900 (Woolard 72).

Ang mga sumusunod na salik ang nagtakda sa hindi matatawarang kahalagahan ng pagrerekluta ng lokal na tropa. Una sa kadahilang pang-ekonomiya lubos na mababa ang kompensasyon na

ibinibigay sa mga lokal na sundalo kumpara sa US Volunteers. Ikalawa, higit na kabisado ng mga lokal na tropa ang terciyong digmaan. Ikatlo, sa kadahilang sikolohikal, kailangan makapagpakilos sila ng mga espiya na makatutulong sa mabilis na pagtukoy sa kuta ng mga rebolusyunaryo. Ikaapat, bilang paghahanda sa pagkubkob sa Gitnang Luzon at pagtungo sa Hilagang Luzon, kailangan nilang magamit ang husay ng mga Macabebe sa pagbagsas sa mga latian (“swamp”) at ang Rio Grande mula Bulacan, Pampunga, Tarlac, Nueva Ecija at Pangasinan patungong Hilagang Luzon—ang Northern Expedition. At ikalima, lubos na isinaalang-alang din ang kalagayan ng mga regular na hukbong lubos na pagod at binabagabag ng iba’t ibang karamdanan dahil sa walang tigil na operasyon mula pa noong Febrero 1899 (Laurie 175-178).

Ang simula ng naturang pagbabago sa istratahiya ay positibong nagbunga ng tagumpay sa pagpapatuloy ng pasipikasyon sa Luzon at hindi naglaon ay sa iba pang lugar. Mula nang mabuo ang mga kumpanya ng Macabebe idineploy sila sa pasipikasyon sa buong kapuluan. Sa kabila ng pagtutol ng Senado ng EU dahil sa karahasan ng Macabebe laluna sa paggamit ng “torture” at “water cure”²² isinabatas din noong 1901 ang “full-scale recruitment” ng mga lokal na pwersang Filipino para sa hukbo ng E J (Laurie 182). Pagsapit ng 1902, tinatayang 10,400 na Macabebe at iba pang katutubong Filipino ang naka-enlist sa Philippine Scouts (Woolard 5).

Hindi lamang dapat magpakalulong sa mga kontrobersyang kinaharap ng Macabebe sa biniting krisis nila sa panahon ng himagsikan. Kapwa may suliraning kinakaharap din ang imperyalistang proyekto ng EU sa aspetong militar at lohistikal. Sa kabila ng mga *political pressure* ng mga grupong anti-imperyalista²³ kinilala at pinanindigan ng EU ang instrumental na papel ng Macabebe upang maresolbahan ang kanilang saliraning militar at lohistikal (Woolard 62). Dali dito muling nagpanyunay ang pagtatanghal sa mandirigmang katangian ng Macabebe. Ngunit ang kapalit nito ay ang mabigat na pasanang nagpapatotoo sa mga retorikal na konstruksyong ibinunga ng kanilang naging aksyon sa kasaysayan.

Konklusyon

Sinimulan ng papel na ito ang pagsusuri sa imahe ng mga Macabebe sa mga piling litrato na nalathala sa pagitan ng taong 1859-1901. Malinaw na nilikha ng imperyalismo EU sa mga larawan, kapsyon at naratibo ang negatibo at istiryutipong konstruksyon na hanggang sa ngayon ay nanatiling isang *stigma* para sa mga Macabebe ng Pampanga. Sa patuloy na pagtulubid ng kababalaghan ng administrasyon at ng mga opisyal militar ng EU, mababakas na ang *conjuncture* ng mga pangyayaring nakaugnay sa “civilizing mission” ay bahagi ng *psy-war tactics* tungo sa mobilisasyon ng mga Macabebe upang wakasan ang irinuturing ng EU na “Tagalog insurrection.”

Maibubuod sa mga sumusunod na taktika ang proyekto ng imperyalismo: 1) ang patingkarin sa mass media ang imahe ng Macabebe bilang mga *wild* at *savage* na tribo; 2) ang itampok ang Macabebe bilang mga “katutubong kaaway” (“hereditary enemy”) ng mga Tagalog; 3) ang paglalapat ng Indian policy sa digmaang Filipino-Amerikano; at ang lahat ng ito ay naglundo upang 4) papag-alabin ang anti-Tagalog at anti-Aguinaldong sentimiyento sa maagang yugto ng digmaang Filipino-Amerikano. Ito ang bagtasan ng mga pangyayaring naglatag at nagtulak sa kolaborasyon ng Macabebe sa imperyalismong EU.

Dapat nating itanghal ang kagitingan ng mandirigmang tradisyon ng Macabebe at mga Kapampangan sa kasaysayan. Ngunit dapat kundenahin ang nagawang pang-aabuse rito para mabigyang-katwiran ang kolonisasyon ng imperyalismong EU. Nawa’y nakatulong ang papel na ito sa paghahati ng mapagpalayang argumento laban sa mga tiwaling kuwento at kababalaghan; ipinalaganap tungkol sa identidad ng mga Macabebe. Isang makabuluhang hakbang ito upang ganap na pawiin ang bangungot na ikiniiral ng mga yumaong henerasyon sa isipan ng mga nabubuhay ngayon.

Mga Tala

¹ Sinipi ni John Butler kay Raka Shome, "Postcolonial Intervention in the Rhetorical Canon: An Other View," *Communication Theory* 6, February 1995, 40-59.

² Sinipi ni Robert Whetton Shaw kay Amy Kaplan and Donald E. Pease, *Cultures of the United States Imperialism*, 1993 ed. (Durham: Duke State University), 17.

³ Mahalagang babala na ang paglalakip ng kopyon ay isang daan din tungo sa disimpormasyon. Ayon kay Jonathan Best, "Names of photographers and dates of the photos were rarely given in publications, and the captions sometimes contained major errors both unintentional and intentional. Photographers were popularly believed to be truthful scientific representations, but misleading captions could completely distort the informational and emotional impact they conveyed to the viewer. The same picture of a dead soldier might be labelled 'fallen hero' in one instance or 'dead terrorist' in another depending on the opinion of the publisher" (10).

⁴ Si General Wheeler ay higit na kilala bilang si "Fighting Joe" at itinuturing na "darling" ng mga war correspondents sa Cuba at Filipinas.

⁵ Mahalagang pansin ang rationale ng paglansang ng salitang *tribe*. Ayon kay Vergara, "...The use of the word 'tribe' reflects continuities with previous American experience. Rodney Sullivan credits this 'institutionalization' of the word 'tribe' in official documents on the Philippines to Dean Worcester, who used it constantly" (49).

⁶ Ayon kay Vergara, (30) ang pinagabong termino sa "civilizing mission" ay "social engineering" ni Glenn May (1980) na wala ng ibang kahulugan kundi "...predicated on the very notion that something was lacking on the colonial subjects (maturity, education, technology, salvation, and more) that only the colonizers could provide, because of their superiority" (23).

⁷ Si Rud Virchow ng Smithsonian Institute, sa sa mga scientist na pinadala ni President William McKinley, ang nagbagsag ng kategoryang "civilized" at "wild." Ang kaibahan ng dalawang kategorya ayon kay Shaw: "...their perceived differences were not based on solely physical differences but also on their religious beliefs. Those who were viewed as "civilized" adhered to a common Christian culture and the "wild" tribes were either Muslim or animist" (71).

⁸ May ilang *inconsistency* sa pagtatala sa taon ng publikasyon ng aklat ni Olivares. Itinala ni Vergara na 1905 to, ngunit may naw na ang copyright year nito ay 1899.

⁹ Ang litratong ito ay sumakop ng isang buong pahina sa libro ni Olivares (561). Malaking bulto ng mga taga-Macabebe na sumali sa hukbong Espanyol at nagpakita ng katapatan hanggang sa huling sandala ng nanatili sa kanilang bayan sa ilalim ni Colonel Blanco. Ngunit ang iba rito ay nagngiblar ggo ng mga Amerikano sa Manila. Bukod sa 14,000 bilanggo ng Espanyol, kabilang din dito ang 270 Macabebe na kasapi sa binuwag na 72nd regiment ng hukbong Espanyol nang pirmahan ng Espanya at Estados Unidos ang Treaty of Paris noong 10 Disyembre 1898. (Woolard 5-7).

Ayon kay Woolard, ang mga Macabebe rocn pa man ay nagnanais ng sumapi sa hukbong Amerikano. Ngunit pinipigilan sila ng kaniang mga opisyal na Espanyol

at dahil sa usaping diplomatiko hindi sila pinayagan ng EU. Ang iba'y isinama ng Espanya sa Caroline Islands. At ang mga naiwan ay pinagliris sa mga *botanical garden* sa Manila kapalit ng kabayang pagkain.

Ayon din kay Olivarez (616) kasama ring nabilanggo ang mga Igorot at Tinguiar sa kasapi sa hukbo ni Aguinaldo.

¹⁰ synecdoche – a figure of speech in which a narrower term is used for a wider term, as a *roof* for a house, as *mink* for mink fur

¹¹ Si Blount ay nai-detali sa mga Macabebe bilang kapalit ni Lt. Boutelle na napatay sa isang labanan noong Nobyembre 1899 (Blount 235).

¹² May pagtatangkang pabalimin ang datos ukol to ngunit walang substansyal na impormasyong nakalap ang mga *intelligence operatives* sa *disguise* ng “ethnographic research” nina Wilcox-Sargent na pinadala nina Major General Henry W. Lawton at Dean Worcester sa Bulacan, Tarlac at Pampanga.

Ayon kay Worcester: “... (it) is absurd to call them (Macabebe) a tribe. They are merely inhabitants of a town which has long been at odds with the neighboring towns of the province” (58). At para ikumpirmahang di-mano'y pagkamuhin sa Tagalog: “... while the failure of Messrs. Wilcox and Sargent to learn of the relations between the Tagalogs of Macabebe and their neighbors, or of the fact that people were being publicly tortured in Pampanga, is not to be wondered at under the circumstances...” (159)

Pansinin din sa naratibo na galit din sila magirg sa Espanya, isang bagay na hindi totoo sa aktwal na kondisyon sa Macabete, Pampanga. Pagpapahiwatig lama ng ito ng kasalatar sa impormasyon ng mga administrador at opisyal militar ng EU.

¹³ Ang panimulang ugnayan at pagtulog ng mga Macabebe sa hukbo ng Amerikano ay naganap sa Battle of Calumpit noong 27 Abril 1899. Dahil dito pinagkalooban sila ni Brigadier General Funston ng US Volunteers ng materyal na tulong. Pagsapit ng Mayo 11 mainit na sinalubong ng mga Macabebe ang tropang Amerikano (4th Cavalry) ra dumaan sa Macabebe, Pampanga. Sinimulan ang *enlistment* ng 100 Macabete sa ilalim ni Captain Wien bilang mga scouts noong Hunyo 1. Nagsumite si Lt. Mathew Eaton ng isang plano kay Heneral Elwell Otis noong 16 Hulyo 1899 tungkol sa pagrereklutan ng mga tropang Macabebe bilang mga “auxiliary troops” ng mga Amerikano. Bagama't tumutulong sa pag-aarmas sa mga Macabebe at nilimita lamang sa *scouting work*, dinulog ni Major General Elwell Otis kay Brigadier General Arthur MacArthur at gplano ni Eaton noong 26 Hulyo 1899. Inatasar ni Heneral Otis si Lt. Matthew S. Eaton ng Fourth Cavalry na magbuo ng isang kumpanya ng mga Macabebe noong Agosto 31-Setyembre 1. (Woolard 8-13; Wilcox 205)

¹⁴ Lahat ng mga tropang kabilang sa “Philippine Squadron of Cavalry, US Regular Army” ay ipinaloob sa pagtatatag ng “Battalion of Philippine Scouts” noong 2 Hulyo 1901. Ang mga bumubuo rito ay ang mga sumusunod: 11 Coy [Compar] ng mga Macabebe, 13 Coy ng mga Ilokano, 4 Coy [Tagalog], 2 Coy ng mga Bicolano, at 16 Coy ng mga Bisaya (Laurie 102; Cruz 102-105).

¹⁵ Ang larawang ito ay mula sa thesis ni Pineda, Filipinas Espiritu.

¹⁶ Marahil bahagi ito ng paghahambing ng EU sa Macabebe sa karananasan nila sa Indian war sa Mexico. Narito ang isang excerpt sa katangian ng mga Yaqui Indians: "Mexico has on hand an Indian war of rather small dimensions, but none the less a very serious nature. The world does not furnish many types of the fighting men more difficult than the Yaquis of the mining region of the state of Sonora, in Northwestern... They are much more civilized than the Apaches, but with much of the same qualities of endurance, bravery and audacity" (Shaw 27C).

¹⁷ May nagbanggit pa na naimpluwensyahan din ang Macabebe ng mga Sepoy "native soldiers of the British army in India" na dinala ng mga British dito noong 1762 (Henson 31; Larkin, *Singsing*, 9).

¹⁸ Katumbas ng isang rehimentong militar na birubuo ng 1,200 sundalong Pampango sa ilalim ng pamumuno ni Francisco Lacsamana noong 1662 (Henson 28). Ngunit sa kabuuan, bukod sa boluntaryong mabisasyon sa mga lokal na pwersang Filipino, isang patakaran talaga ng hukbong Espanyol na "gamitin ang mga katutubong tropa natin sa isang bahagi ng bansa upang ideploy sa ibang bahagi ng kapuluan" (Qurinc 381).

¹⁹ Ganito ang nakasaad sa *photo caption* ng mga litratong kuha ni Benjamin W. Kilburn (copyright 1899). "Church celebration on account of the enlistment of Macabebes into the United States Army." (Perez 135)

²⁰ "Macabebes Rejoice: Election of Tafias as President Pleased Pampanga Tribe," *Manila Times*, November 11, 1908, 3.

²¹ Ito ay batay sa ulat ni Barret (303). Ngunit mas malaki pa ang pagtaya dito ni Sexton, "... Of the 34,661 troops in the Philippines in June 1899, over 50% were volunteers, and their departure would leave the Americans at a dangerously low level" (Sexton 162).

²² Ang pahayag na ito ay nagmula sa akusasyon ng kampong anti-imperyalista sa US na kinatawan nina Senator Richard Pettigrew at Senator Henry Teller bilang protesta sa mga karahasang militar ng tropang Amerikano sa Pilipinas. Diumano, ginamit ng mga Macabebe ang "... fiendish expedient of the 'water cure' for the purpose of compelling the surrender of guns concealed by the natives" (Schirmer 227-228).

²³ Ayon pa kay Teller, ang mga Macabebe ay "... uneducated, wicked, and cruel. They did not represent the educated Filipinos." Bagama't hindi tumutulong sa pag-alis ng mga tropang Amerikano sa Pilipinas, ininungkahi niya ang "early dismissal of the Macabebes from US service as their use of torture to locate guns was intolerable." Ang deliberasyong ito ng mga anti-imperyalista sa Senado ay bahagi ng pagtutol nila sa Senate Bill 4300 na naglalaman ng mga probisyon ukol sa pormal na pagtatayo ng Philippine Scouts (Woclaw 62).

Sanggunian

- Arnold, John R. *The Philippines: The Land of Palm and Pine (An Official Guide and Handbook)*. Manila: Department of Commerce and Police, 1912.
- Barret, John Barret. "The Half Year of War With Aguinaldo." *The American Monthly Review of Reviews*. Ed. Albert Shaw. vol. xx, no. 3: 290-304, September 1899.
- Berger, Arthur Asa. "Signs and Images." in *Critical Thinking and Popular Culture: Reading and Writing the American Experience*. New York: Wadsworth Publishing Company, 1998.
- Best, Jonathan. *A Philippine Album: American Era Photographs 1900-1930*. Makati City: Bookmark, 1998.
- Beyer, Oley. *Early History of Philippine Relations with Foreign Countries, Especially China*. Manila: National Printing Company, 1943.
- Blount, James H. *American Occupation in the Philippines 1898-1912*. New York: G. P. Putnam's Son, 1913.
- Butler, John. "The American Imperialism Argument at the Turn of the Century: The Philippine Question Revisited." PhD Dissertation. University of Pittsburgh, 1998.
- Crouch, Thomas W. *A Leader of Volunteers: Frederick Funston and 20th Kansas in the Philippines. 1898-1899*. Kansas: Coronado Press. 1984.
- Cruz, Romeo. "Filipino Collaboration with the Americans, 1899-1902." MA Thesis. Quezon City: University of the Philippines, 1956.
- Dery, Luis C. *The Army of the First Philippine Republic and Other Historical Essays*. Manila: De La Salle University, 1995.
- De Viana, Augusto. *Apple and Ampalaya: Bittersweet Glimpses of the American Period in the Philippines (1898-1946)*. Manila: University of Santo Tomas Publishing House, 2001.
- Dizon, Lino L. *Amlat: Kapampangan Local History Contour in Tarlac and Pampanga*. Center for Tarlaqueno Studies: Tarlac State University. 2000.
- "Executive Pays Pampanga Visit." *Manila Times* July 19, 1910: 4.
- Henson, Mariano. *The Province of Pampanga and its Towns (AD 1300-1955)*. 2nd ed. Manila: Villanueva Bookstore, 1955.
- Forbes, W. Cameron. *The Philippine Islands*. 2 vols. Boston: Houghton Mifflin, 1928.
- Gates, John Morgan. *Schoolbooks and Krags: The United States Army in the Philippines 1898-1902*. Connecticut: Greenwood Press Inc., 1973.
- Larkin, John A. *The Pampangans: Colonial Society in a Philippine Province*. Quezon City: New Day Publishers, 1993.
- _____. "The McCabebe Scouts and Their Reputation." 2002. Vol. 1 *Singsing* 4:16.
- Laurie, Clayton D. "The Philippine Scouts: America's Colonial Army, 1899-1913." *Philippine Studies* 37 (1989): 174-79.

- Leroy, James A. *The Americans in the Philippines*. 2 vols. Boston: Houghton Mifflin, 1914.
- Linn, Brian M. *The U.S. Army and Counterinsurgency in the Philippine War 1899-1902*. Chapel Hill, N. C.: University of North Carolina Press, 1989.
- "Macabebes Rejoice." *Manila Times* 11 November 1908: 3.
- Obaniana, Colonel Rodolfo T., ed. *Philippine Army: The First 100 Years*. Makati City, 1997.
- Olivares, Jose de. *Our Islands and Their People As Seen With Camera and Pencil*. 2 vols. St. Louis: The N.D. Thompson Publishing Co., 1899.
- Paulet, Anne. "The Only Good Indian is a Dead Indian: The Use of United States Indian Policy as a Guide for the Conquest and Occupation of the Philippines, 1898-1905." PhD Dissertation, Rutgers University, 1995.
- Perez, Christian. *Catalog of Philippine Stereoviews*. Quezon City: We Print Graphics and Publication Service, 2002.
- Pineda, Filipinas Espiritu. "United States Rule Over Pampanga 1898-1902." MA Thesis. University of the Philippines, 1956.
- Quirino, Carlos. "The Spanish Colonial Army." *Philippine Studies* 36 (1988): 381-386.
- Schirmer, Daniel. *Republic or Empire: American Resistance to the Philippine War*. New York: Schenkman Publishing Company, Inc., 1992.
- Scott, William Hendry. *Barangay: Sixteenth Century Philippine Culture and Society*. Quezon City: Ateneo de Manila University Press, 1994.
- Sexton, William T. *Soldiers in the Sun*. Harrisburg, Pa: The Military Service Publishing, 1939.
- Shaw, Robert Wheaton. "No Imperialist Designs Lurk In The American Mind: The Evolution of Racist Discourse Concerning the Philippines 1898-1904." MA Thesis. Reno: University of Nevada, 1999.
- Soriano, Rafaelita H. *A Shaft of Light*. Quezon City: Kayumanggi Press Inc., 1991.
- Sotiriou, Peter. *Critical Thinking and Popular Culture: Revolving and Writing the American Experience*. New York: Wadsworth Publishing Company, 1998.
- Tayag, Katoks. "The Vanishing Pampanga Nation." 17 March 1985 *Philippine Panorama*: 14-15, 18, 36-38.
- Vergara, Benito M., Jr. *Displaying Filipinos: Photography and Colonialism in Early 20th Century Philippines*. Quezon City: University of the Philippines Press, 1995.
- Wilcox, Marrion. Ed. *Harper's History of the War in the Philippines*. New York: Harper and Brothers Publishing, 1900.
- Woolard, James R. "The Philippine Scouts: The Development of America's Colonial Army." PhD Dissertation, Ohio State University, 1975.
- Worcester, Dean C. *The Philippines Past and Present*. 2 vols. New York: Macmillan, 1930.